

234. 5.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 4 Maart 1937.)

Algemeene beschouwingen.

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat vele leden hun medewerking aan de voorgestelde verbetering van de Lager-onderwijswet 1920 op korten termijn gaarne zullen verleenen. Volkomen terecht hebben deze leden er op gewezen dat, wil deze verbetering nog in de loopende wetgevende periode tot stand komen, zij dan beperkt dient te blijven tot zoodanige wijzigingen, dat daarover in de Kamers niet veel verschil van inzicht is te verwachten. In de meening dezer leden, dat dit wetsontwerp vrijwel aan die voorwaarde voldoet, moge de ondergeteekende de verzekering vinden, dat hij in de uitwerking van den opzet van het ontwerp niet ver heeft misgetast. Dat hij gaarne bereid is, daarin nog andere, in het Voorloopig Verslag aanbevolen, onderwerpen op te nemen, voor zoover die in het kader van eenvoudige verbeteringen passen, spreekt wel vanzelf.

Tegenover de leden, die het hoogst ongewenscht achtten, dat telkens partieele wijzigingen van onderwijswetten in behandeling worden gebracht, moge de ondergeteekende opmerken, dat hij bij de onzekerheid of de beschikbare tijd zou hebben toegelaten een algeheele herziening van de Lager-onderwijswet 1920, hoe wenschelijk zij ook moge zijn, ten einde te brengen, er de voorkeur aan heeft gegeven zich te beperken tot die wijzigingen, waaraan uit praktisch oogpunt het meest behoefte wordt gevoeld. Dit heeft hem er ook toe geleid, af te zien van het denkbeeld om het ontwerp-TERPSTRA in verdere behandeling te nemen. Dit toch bevat zooveel onderwerpen, die onvermijdelijk langdurige gedachtenwisseling zouden hebben uitgelokt, dat de ambtsperiode van den ondergeteekende voor een volledige afwerking vermoedelijk te kort zou zijn geweest.

Voor de vrees, door sommige leden geuit, dat behandeling van het ingediende ontwerp in de loopende parlementaire periode niet mogelijk zal zijn, omdat het zooveel voorstellen van principiëlen aard zou bevatten, bestaat naar het den ondergeteekende voorkomt geen reden. Er is juist naar gestreefd te vermijden, wat geacht kan worden beginselen te raken. Maar mocht bij de verdere gedachtenwisseling blijken, dat een of ander voorstel toch om de aangevoerde reden ernstige bezwaren ontmoet, dan zal hij het liever terugnemen dan de tijdige afdoening van het geheele ontwerp in gevaar te brengen.

In de lange lijst van onderwerpen, die in het Voorloopig Verslag worden opgesomd en voor opneming in het wetsontwerp worden aanbevolen, treft de ondergeteekende er aan, die naar zijn meening niet in aanmerking behooren te komen. Over deze moge hij het volgende opmerken.

Naar zijn meening moeten uitbreiding van de lijst der facultatieve leervakken (blz. 2), opneming van een vreemde taal onder de verplichte vakken beneden het zevende leerjaar (blz. 3), nadere regeling van de positie van het hoofd der school (blz. 4) en het uitschakelen van de leerlingen der centrale kopscholen voor gewoon lager onderwijs bij de berekening van den zoogenaamden klassedeeler (blz. 5), gerekend worden tot de onderwerpen van principiëlen aard, die buiten het kader van het wetsontwerp vallen. Om die reden meent de ondergeteekende er zich van te kunnen onthouden in te gaan op het voor en tegen, dat in het Voorloopig Verslag omtrent het opnemen is aangevoerd.

Tegen het denkbeeld om het beroep tegen schorsing van een onderwijzer aan een openbare school uit de wet te lichten (blz. 4) zou op zichzelf bij den ondergeteekende geen bezwaar bestaan. De consequentie zou er dan echter toe leiden, dat ook het beroep op Gedeputeerde Staten tegen niet gevraagd ontslag (art. 38, tweede lid, tweede volzin) zou vervallen. De ondergeteekende is er niet zeker van, dat tegen een dergelijk voorstel niet overwegend bezwaar zou worden gebracht.

Ten aanzien van een tweetal andere zaken moet de ondergeteekende afwijzend staan, omdat hij de materie te ingewikkeld acht om bij dit ontwerp tot een oplossing te worden gebracht. Zij betreffen de nadere regeling van de positie der vakonderwijzers (blz. 3) en de regeling in de wet van een, bij verloren gaan van de Rijksvergoeding, verleende schadeloosstelling en van de gevolgen daarvan (blz. 3). Daarbij komt dat reeds het enkele punt, dat in het Voorloopig Verslag omtrent de vakonderwijzers is genoemd, niet vrij zou blijven van het te berde brengen van afwijkende principiële inzichten. Een wettelijke regeling van de schadeloosstelling en wat daarmee samenhangt is belangrijk genoeg, dat zij de volle aandacht van den ondergeteekende houdt maar juist het feit, dat het hier een ver van eenvoudige zaak geldt weerhoudt hem om dienaangaande met voorstellen te komen.

Van de kwestie van den kweekeling met akte (blz. 1) en van de mede in het Voorloopig Verslag bepleite wijziging van de artikelen 205 en 205ter (blz. 5) geldt in het algemeen, dat het geen aanbeveling verdient, eerst kortelings in de wet gebrachte bepalingen te gaan veranderen, tenzij daartoe een dringende noodzaak bestaat. Dit laatste is met betrekking tot hetgeen de wet van 29 December 1933 (*Staatsblad* n°. 779) betreffende den kweekeling met akte aan art. 191 heeft toegevoegd, naar de meening van den ondergeteekende niet het geval. Hij acht de voorstelling van het misbruik, dat volgens verscheidene leden van die bepaling wordt gemaakt, met andere leden sterk overdreven. De uitlegging van de bepalingen der artikelen 205 en 205ter, die bij de wet van 22 Februari 1936 (*Staatsblad* n°. 100) zijn ingevoegd, kan naar hem voorkomen aan de jurisprudentie worden overgelaten. Verlenging van den eenmaal in art. 205ter genoemden termijn komt hem niet geraden voor.

Voor een wijziging van art. 11 der wet, zooals die in het Voorloopig Verslag door verscheidene leden is aanbevolen (blz. 2), bestaat naar de meening van den ondergeteekende geen grond; en wel om de redenen, die andere leden daartegen hebben aangevoerd.

Een gunstiger regeling van het ziekteverlof der onderwijzers (blz. 2) is geen zaak van de wet, maar van den desbetreffenden algemeenen maatregel van bestuur. De ondergeteekende staat tegenover het aangevoerde niet onsympathiek; hij is bereid de vroeger tegen de invoering van een gunstiger regeling gemaakte bezwaren nog eens te wegen.

Zooals bij de behandeling der artikelen nader zal blijken heeft de ondergeteekende gemeend gevolg te kunnen geven aan den aandrang om de overige in het Voorloopig Verslag vermelde wijzigingen alsnog in het wetsontwerp op te nemen.

Het zijn de regeling van den overgang van een bijzondere school aan een ander rechtspersoon (blz. 2), de betaling door de gemeente van de gelden voor de stichting van een bijzondere school in termijnen (blz. 4), de goedkeuring van burgemeester en wethouders op een buiten het bestek voor stichting van een bijzondere school te treffen voorziening (blz. 4), het inzenden van een bestek, enz. voor inrichting of verbouw van ingebouwde scholen (blz. 4), een redactieverbetering in art. 90 (blz. 5) en verlenging van den beroepstermijn van art. 92 (blz. 5).

Artikelen.**Artikel I.**

Het gaf den ondergeteekende voldoening, dat het openen van de mogelijkheid tot het geven van onderwijs in de Friesche taal op de lagere school de instemming heeft van vele leden. In de vrees van sommige andere leden, dat de aanneming van dit

voorstel zal leiden tot verzwakking van den band tusschen Friesland en het overige Nederland, deelt hij niet. Met de vraag van deze leden, waarom het Friesch wel zou mogen worden onderwezen en een levende vreemde taal niet, worden geheel onvergelykbare zaken naast elkander gesteld.

De ondergeteekende zou het geen verbetering achten, de bevoegdheid van het nieuwe lid tot een of meer bepaalde klassen der school te beperken. Met de leden, die de voorkeur geven aan de meer soepele redactie van het wetsontwerp, vertrouwt hij, dat de Minister en de inspecteurs er voor zullen waken, dat het onderwijs in de Nederlandsche taal niet in het gedrang komt.

Zonder zich te begeven in de taalkundige vraag, wat onder streektaal en wat onder dialect moet worden verstaan, meent de ondergeteekende goed te doen, gevolg te geven aan den in het Voorloopig Verslag uitgeoefenden aandrang om in de nieuwe bepaling enkel te spreken van streektaal. De meening, dat geen andere streektaal in levend gebruik is dan het Friesch zou hij niet voor zijn rekening willen nemen.

Het is niet noodig, dat de onderwijzer, die onderwijs in de streektaal geeft, daarvoor een afzonderlijke akte bezit. Dat dit onderwijs niet zal worden opgedragen aan hen, die daarvoor niet bekwaam zijn, kan gerust aan de school worden overgelaten.

Overeenkomstig de gemaakte opmerkingen zijn in de voorgestelde bepaling ook de woorden *nog* en *made* geschrapt, en is thans ook een vereenvoudigde formuleering van het bestaande derde lid opgenomen. Het plaatsen van de namen der vakken tusschen aanhalingsteekens, zoomede het toevoegen van *algemeen* aan *Nederlandsche taal* komt ook den ondergeteekende overbodig voor.

Zoowel in dit artikel als elders in het ontwerp zijn de aanhalingsteekens vóór en na hetgeen als wijziging of nieuwe bepaling wordt voorgesteld thans weggelaten.

Artikel II.

Het toelaten van leerlingen tot de u.l.o.-school, die het onderwijs in minder vakken volgen, dan de wettelijke regeling toelaat, met dien verstande, dat die leerlingen dan niet voor de berekening van de Rijksvergoeding zullen medetellen, zou de controle op een juiste toepassing van de subsidiebepalingen vrijwel illusoir maken. De ondergeteekende moet dan ook tegen het opnemen van een dergelijke bepaling bezwaar maken.

Volgens art. 3 der wet omvat het leerplan der u.l.o.-school *ten minste* drie der vakken *l-p*. De in art. 12 geregelde vrijstelling kan loopen over de vakken *l-u*. Het voorstel om de vrijstellingsbepaling te beperken, zoodat de leerling in het eerste leerjaar althans in twee der vakken *l-p* onderwijs ontvangt en in de hoogere leerjaren althans in drie der vakken, is geen overdreven eisch. Het dient om het u.l.o. zijn karakter te doen bewaren. De leerling, voor wien vrijstelling wordt gewenscht voor eenig vak, terwijl het leerplan niet meer dan drie u.l.o.-vakken omvat, behoort op de u.l.o.-school niet thuis.

Dat een leerling in de hoogere leerjaren bezwaarlijk het onderwijs kan volgen in een vak, waarvan hij in het eerste leerjaar was vrijgesteld, moet worden toegegeven. Maar het is ook niet juist, een leerling tot de school toe te laten en hem vrijstelling te geven voor een vak, waarin hij in de hoogere leerjaren geen vrijstelling zal kunnen verkrijgen. De stelling, dat het minimum van twee u.l.o.-vakken in het eerste leerjaar practisch gelijk te stellen is met een minimum van drie u.l.o.-vakken, gaat slechts op voor de school, waar men zich voor alle leerjaren tot het minimum van drie u.l.o.-vakken heeft beperkt.

Er zijn echter ook scholen, waar men vier of vijf der vakken *l-p* onderwijst en waar men om overlading in het eerste leerjaar te voorkomen met één of twee der vakken eerst in het tweede leerjaar een aanvang maakt. Voor een aantal leerlingen zal juist prijs gesteld worden op onderwijs in één der vakken. Door voor het eerste leerjaar slechts te eischen, dat in twee der u.l.o.-vakken onderwijs wordt genoten, wordt voorkomen, dat die leerlingen in het eerste leerjaar het onderwijs zouden moeten volgen in een vak, waarin zij in de hoogere leerjaren geen onder-

wijs meer ontvangen. Zij kunnen nu alle aandacht geven aan de drie voor hen bestemde vakken, waarvan er twee worden onderwezen in het eerste leerjaar en het derde in de hoogere leerjaren.

Het is niet mogelijk om in de wet een bepaling op te nemen, die aansluiting zou moeten vinden aan particuliere diploma's, waarin onafhankelijk van de Regeering verandering kan worden aangebracht.

De in het Voorloopig Verslag aangegeven redactieverbeteringen zijn thans aangebracht.

Artikel III.

Ter voldoening aan den in het Voorloopig Verslag uitgedrukten wensch is het eerste lid van artikel 13 der wet thans in een gemakkelijker leesbaren vorm gegoten.

In overeenstemming met het bij Koninklijke boodschap van 24 Februari l.l. ingediende ontwerp van wet tot wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 wordt nu ook voorgesteld den afstand van vijf kilometer weder tot vier kilometer terug te brengen.

De aangevoerde bezwaren tegen het voorstel, dat geen steun zal worden verleend, indien de financieele toestand der ouders, voogden of verzorgers daartoe geen aanleiding geeft, komen den ondergeteekende niet voldoende gegrond voor. Reeds de Staatscommissie-RUTGERS noemde de grootste grief tegen artikel 13 het dwingend karakter daarvan, omdat het zelfs aan financieel zwakke gemeenten de verplichting oplegt tot het verlenen van steun, ongeacht den maatschappelijken welstand der ouders, voogden of verzorgers, en omdat zelfs gefortuneerden van de gemeente steun kunnen vragen, zonder dat zij dit kan weigeren.

Het komt den ondergeteekende niet noodig voor, dat de wet een voorziening zal treffen in verband met den financieelen toestand van het kind, indien het een ander dan een der ouders of grootouders tot voogd heeft. Dit kan, dunkt hem, aan de uitvoering worden overgelaten.

Het verstrekken van steun in de vervoerkosten mag z. i. voldoende worden geacht. Het gebruik van een maaltijd buiten het gezin zal in den regel wel bestaan in het nuttigen van wat van huis is medegenomen.

De ervaring heeft, voor zoover den ondergeteekende bekend is, niet de wenschelijkheid aangetoond, de beslissing omtrent de verzoeken om steun van den gemeenteraad naar burgemeester en wethouders te verleggen.

Erkend moet worden, dat de uitdrukking „leerplichtige kinderen” zonder nadere omschrijving tot verschil in opvatting aanleiding zou kunnen geven. Een aanvulling is dus wenschelijk. Zij zal kunnen worden geformuleerd en geplaatst als in het ontwerp-TERPSTRA, zoodat zij ook geldt voor dezelfde in art. 19, tweede lid, voorkomende uitdrukking. Dienovereenkomstig is thans nog een aanvulling van art. 15 in het wetsontwerp opgenomen.

Ook de ondergeteekende ziet niet in, waarom de vergoeding zou moeten worden onthouden voor de leerplichtige kinderen, die een u.l.o.-school bezoeken. Dat de steun geringer kan zijn dan voor jongere kinderen, en dat hij korter zal duren kan bezwaarlijk als motief gelden.

De redactieverbetering in de omschrijving van den afstand naar de gewenschte school is aangebracht.

De ondergeteekende betwijfelt of de in het Voorloopig Verslag ontworpen aanvulling van het tweede lid van art. 19 in deze technische herziening thuis behoort.

Het is den ondergeteekende bij nadere overweging wenschelijk voorgekomen om, indien de gemeente zelf in het vervoer van de schoolkinderen voorziet, de bevoegdheid van den gemeenteraad om van de vervoergelegenheid ook gebruik te laten maken door hen, wien niet een volledige steun is toegedacht in de wet vast te leggen. Daarnaast blijft 's raads bevoegdheid

om voor bepaalde kinderen een tegemoetkoming in geld te verstrekken. Aldus zijn ook de belangen der ouders gewaarborgd, omdat zij in beroep en hooger beroep kunnen gaan als de getroffen regeling hen niet bevredigt.

Aangenaam was het den ondergeteekende, dat verscheidene leden hun instemming betuigden met de wijziging van den laatsten volzin van het thans geldende eerste lid, waardoor de vrijheid van onderwijs beter tot haar recht zal komen. Het komt hem voor, dat de vraag, wat onder de „richting van het onderwijs” valt te verstaan niet door hem behoeft te worden beantwoord. Deze term vormt reeds sinds 1920 een der elementen van de regeling in dit wetsartikel. De beteekenis daarvan kan ook verder aan de jurisprudentie worden overgelaten.

Artikel IV.

Voor de opnemng van dit nieuwe artikel in het wetsontwerp moge worden verwezen naar hetgeen bij Artikel III is medegedeeld.

Artikel V (oud IV).

Het is wenschelijk gebleken, in het eerste lid van het voorgestelde gewijzigde artikel 16 der Lager-onderwijswet 1920 op twee plaatsen „maand” te vervangen door „kalendermaand”, vooral nu het laatste woord ook in het tweede lid is gebruikt.

Artikel VI (oud V).

Het woord gemeentewet komt thans zonder hoofdletter in de voorgestelde wijziging voor.

Artikel VII (oud VI).

Met voldoening heeft de ondergeteekende er kennis van genomen, dat tegenover sommige leden, die geen behoefte gevoelden aan uitbreiding van de bevoegdheden der oudercommissies en aan de instelling van ouderraden, verscheidene andere leden het waardeerden, dat hij aan de oudercommissies een grondslag in de wet wil geven, waarop kan worden voortgebouwd.

Tegenover de vrees van eerstbedoelde leden, dat geschillen niet zullen uitblijven, wanneer deze commissies en raden een te ruim gebruik zullen maken van hun bevoegdheid, zich tot het gemeentebestuur te wenden, merkt de ondergeteekende op, dat het bestuur immers zal hebben te beslissen of aan hetgeen de commissies of raden vragen of mededeelen gevolg kan worden gegeven.

Het facultatief stellen van oudercommissies en ouderraden acht de ondergeteekende niet aanbevelenswaardig. Het is zeker waar, dat de goede werking der oudercommissie nog niet overal tot haar recht is gekomen; maar dit hangt dikwijls ook af van de personen, die beschikbaar zijn. Waar geen commissie bestaat, wordt ook de kans gemist, van een gunstige gelegenheid gebruik te maken om de oudervertegenwoordiging iets voor de school te laten beteekenen. Zoo is het ook met den ouderraad. Waar de behoefte daaraan niet wordt gevoeld, kan deze ontstaan, ook door het feit zelf, dat die raad er eenmaal is. Wil men den band tusschen huis en school versterken, dan moet de gelegenheid daartoe steeds aanwezig zijn.

Van welken aard de inlichtingen zouden kunnen zijn, die het gemeentebestuur of de leden van het Rijksschooltoezicht van de oudercommissies of ouderraden zouden kunnen verlangen, is bezwaarlijk vooraf te zeggen. Maar het heeft zijn nut om de bevoegdheid van deze autoriteiten om zich te laten voorlichten in de wet vast te leggen.

Het zou naar ondergeteekende meent geen verbetering zijn te spreken van ouderscommissie en oudersraad in plaats van oudercommissie en ouderraad.

Artikelen VIII en X (oud VII en IX).

Uit de verklaring, dat vele leden zich met de voorgestelde wijzigingen van de artikelen 21 en 25 in het algemeen kunnen vereenigen, meent de ondergeteekende te mogen afleiden, dat

hij een juiste keuze heeft gedaan uit de onderwerpen, die bij deze artikelen aan de orde kunnen komen.

De vervanging van de woorden „in overeenstemming met den inspecteur” door: na overleg met den inspecteur, zou hij geen verbetering achten. De medewerking van den inspecteur aan de totstandkoming van het leerplan behoort effectief te zijn. Door te spreken van overleg wordt de gelegenheid geboden die medewerking tot een wassen neus te maken. Het te verwachten gevolg er van zou zijn, dat in tal van gevallen de beslissing van den Minister zou moeten worden ingeroepen, hetgeen thans gelukkig maar in weinige uitzonderingsgevallen noodig is. Het is ook niet juist, dat door de bedoelde wijziging een regeling zou worden verkregen, welke meer overeenstemt met die, welke voor het bijzonder onderwijs geldt; deze twee zaken zijn trouwens niet vergelijkbaar.

Het komt den ondergeteekende voor, dat de vervanging in de uitdrukking „de lijst der bij het onderwijs te gebruiken boeken” van het woord „boeken” door: leer- en hulpmiddelen, meer zou zijn dan een eenvoudige, technische wijziging. Door de wijziging zou de bemoeiing van den inspecteur en den Minister zich veel verder moeten gaan uitstrekken dan met atlanten, kaarten, een globe en een telraam, die in het Voorloopig Verslag zijn genoemd. Den ondergeteekende komt dit niet wenschelijk voor.

Een regeling in de wet betreffende afwijking van den rooster van lesuren in bijzonder spoedeisende gevallen acht de ondergeteekende niet noodig. Doet een dergelijk geval zich eens voor, dan kan ook achteraf de goedkeuring verkregen worden. Het verdient geen aanbeveling een ruimte van beweging te geven, die tot allerlei geschillen kan leiden.

Het mag overbodig worden geacht burgemeester en wethouders er in te betrekken, als de inspecteur in een afwijking van den rooster heeft toegestemd.

Artikel IX (oud VIII).

Het tweede lid van artikel 237 der gemeentewet is niet van toepassing verklaard, omdat dit betrekking heeft op besluiten van het gemeentebestuur als bedoeld in artikel 228 dier wet, welke in artikel 23 der Lager-onderwijswet 1920 niet aan de orde zijn.

Artikel XI (oud X).

Uit de op de voorgestelde wijzigingen van het zesde en zevende lid van artikel 28 geoeffende critiek is den ondergeteekende gebleken, dat ten aanzien van deze voorstellen misverstand bestaat met betrekking tot den daaraan verbonden administratieven arbeid en het tellen van verzuimende leerlingen. In verband hiermede acht hij het wenschelijk de voorgestelde bepalingen te wijzigen in dier voege, dat bezwaarlijk nog misverstand omtrent de draagwijdte en de bedoeling van de voorgestelde wijze van tellen kan blijven bestaan en het niet noodig zal zijn nog voorschriften bij algemeenen maatregel van bestuur te geven.

Te dien einde zijn de uitdrukkingen „tot de schoolgaande bevolking behooren” en „tot de schoolbevolking behooren” vervangen door den term „ingeschreven leerlingen”. Hierdoor wordt het duidelijk, dat verzuimende leerlingen als regel meegeteld kunnen worden, zooals ook de bedoeling was van het ongewijzigde voorstel. Voor gevallen evenwel, waarin het verzuim zeer lang duurt, waarvoor een termijn van zes maanden is genomen, behoort de leerling niet langer in de telling te worden opgenomen. Er is reden om leerlingen, die zijn ingeschreven, doch de school nog niet hebben bezocht, buiten de telling te houden, hetgeen evenzeer geldt voor leerlingen, die de school hebben verlaten, maar nog niet zijn afgeschreven. Laatstbedoelde kinderen mogen naar het oordeel van den ondergeteekende niet langer worden meegeteld dan tot en met den dag, waarop zij de school voor het laatst bezochten. Hij meent echter de mogelijkheid te moeten openlaten, dat deze termijn wordt overschreden in bijzondere gevallen. Hierbij denkt hij in de eerste

plaats aan leerlingen van scholen voor uitgebreid lager onderwijs, die wegens de examens de school vóór het begin van de zomervacantie verlaten. Het geval is denkbaar, dat een school als gevolg daarvan met betrekking tot het aantal leerkrachten zou worden gedupeerd. Het is redelijk in deze gevallen de leerlingen als „ingeschreven” te blijven tellen tot het begin van de zomervacantie. Ten slotte kan de regel worden gesteld, dat leerlingen, die een trekkend bestaan voeren, zooals schipperskinderen, slechts worden medegerekend op de dagen, dat zij de school bezoeken.

De ondergeteekende meent, dat aan deze telling geen administratieve arbeid van eenige beteekenis is verbonden. Het tellen van de ingeschreven leerlingen, waarvan een lijst aanwezig moet zijn, per schooldag is een uiterst eenvoudige handeling en kan na afloop van elke maand geschieden. Dit klemt te meer, omdat over vele tijdvakken het aantal der leerlingen constant zal zijn, aangezien het aantal ingeschreven leerlingen slechts kan veranderen, indien een leerling wordt in- of afgeschreven. Dit geschiedt niet dagelijks.

De ondergeteekende kan verder niet toegeven, dat de controle op de dagelijksche telling moeilijker zal zijn, dan de controle op de uitkomsten van enkele teldata, omdat, wanneer er aanleiding bestaat om aan de telling te twijfelen, doorgaans volstaan zal kunnen worden met de controle van het aantal ingeschreven leerlingen op de data, waarop dat aantal vermeerderde. Deze controle zal dan buitendien kunnen geschieden aan de hand van concrete normen, in tegenstelling met de huidige controle op de „als werkelijk schoolgaand bekend staande kinderen”, omtrent welken term verschil van zienswijze herhaaldelijk mogelijk is gebleken. Het tellen van laatstbedoelde leerlingen en de controle daarop is dientengevolge een zaak, waarbij het subjectief inzicht een rol van beteekenis speelt en is daarom niet eenvoudig.

Nu de gelegenheid aanwezig is om de huidige telling te vervangen door een andere, waarbij uitsluitend objectieve normen gelden, behoort zij naar het oordeel van den ondergeteekende met beide handen te worden aangegrepen.

De voorgestelde wijze van tellen biedt verder het voordeel, boven de huidige, dat reeds tegen het einde van de maand September met vrij groote zekerheid kan worden bepaald of er een onderwijzer moet worden ontslagen of benoemd, omdat het toelaten of afvloeien van enkele leerlingen op of na 1 October bij de voorgestelde methode het gemiddeld aantal ingeschreven leerlingen niet noemenswaard zal beïnvloeden, hetgeen nog in sterkere mate geldt, naar gelang de inschrijving of afvloeiing later geschiedt.

Naar zijn oordeel is daarom elk school- of gemeentebestuur bij deze telling tijdig in de gelegenheid, uit te maken of het wenschelijk is over te gaan tot ontslag van een onderwijzer. Ook met betrekking tot den opzeggingstermijn is de voorgestelde wijze van tellen dus verre te verkiezen boven de geldende telmethode. Het bezwaar, dat het recht van schoolbesturen op vergoeding van salarissen met drie maanden in het nieuwe jaar zou moeten worden verlengd, vervalt dus.

Een correctie op de huidige regeling, door de telling te houden op hetzij twee, hetzij drie of negen teldata per kalenderjaar, zooals mede wordt voorgesteld, acht hij, gezien het vorenstaande, dan ook onnoodig. Zijn bezwaren daartegen zijn drieërlei:

De term „als werkelijk schoolgaand bekend staande kinderen” zou bij deze tellingswijze niet kunnen worden gemist. De ondergeteekende stelt er echter juist hoogen prijs op om dezen term, welke herhaaldelijk tot geschillen aanleiding heeft gegeven, uit te wet te schrappen; daardoor zullen tevens bezwaren worden ondervangen, die tegen eenige Koninklijke beslissingen zijn geuit.

Vervolgens meent hij, dat de geldende telmethode en ook zulk eene, die op twee, drie of negen tellingen zou berusten, niet billijk genoemd kan worden, omdat zij het eenerzijds mogelijk maakt over bepaalde tijdvakken leerlingen mee te tellen, die na den teldatum de school hebben verlaten, en anderzijds bewerkt, dat leerlingen, die vóór den teldatum de school ver-

laten, over bepaalde tijdvakken buiten beschouwing blijven. Dit bezwaar blijft gelden, zoolang de dagelijksche telling niet is aanvaard.

In de derde plaats geeft de door hem voorgestelde telwijze automatisch een wettelijken grondslag aan de telling van de schippers- en kramerskinderen, hetgeen de huidige noch de in het verslag voorgestelde wijze van tellen doet. Hij meent zich er van ontslagen te mogen achten, het belang hiervan nog nader aan te toonen.

Het denkbeeld om de grootere gemeenten en de daarmede gelijk te stellen schoolbesturen in de gelegenheid te stellen het totaal aantal leerlingen van alle scholen te zamen tot grondslag te nemen voor de vaststelling van het vereischt minimum aantal leerkrachten, en alzoo de beoordeeling per school los te laten, kan ondergeteekende niet aanvaarden. Een dergelijke regeling zou in strijd zijn met een der grondslagen, waarop de geheele Lager-onderwijswet is opgetrokken, namelijk deze, dat voor alle onderwijskundige en financiële bepalingen de afzonderlijke school het uitgangspunt vormt. In een technische wetsherziening is voor een zóó principieele verandering geen plaats.

De ondergeteekende heeft bezwaar het achtste lid aan te vullen, zoodat beroep op de Kroon mogelijk wordt. Waar meer onderwijzers zijn, dan werkelijk noodig is, moet ingegrepen kunnen worden, en moet niet de gelegenheid geboden worden de beslissing maanden te verschuiven, waardoor alle effect verloren kan gaan. Wel meent hij, dat door een nauwkeuriger omschrijving de redelijke bedoeling van de bepaling beter tot uitdrukking kan komen. In dien zin heeft hij thans nog een wijziging aangebracht.

Artikel XII (oud XI).

De brief van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen van 25 Februari 1933, No. 1595, afd. L.O., waarnaar in het Voorloopig Verslag verwezen wordt, heeft betrekking op geregelde avondcursussen, die aan de scholen voor aan den wal gehuisveste schipperskinderen verbonden zijn. De voor die cursussen ingevoerde subsidieering zou de ondergeteekende niet wenschen uit te breiden tot de scholen voor varende schipperskinderen. Aan de scholen, waar in drie jaren het volledig leerplan afgewerkt wordt, is het avondonderwijs onvermijdelijk; aan de andere scholen moge het wenschelijk zijn, maar de overweging dat niet te overzien is, welke kosten een extra bezoldiging daarvan op den duur met zich zou brengen, is voor de Regeering een beletsel, daarmede te gaan beginnen. De ondergeteekende heeft er echter geen bezwaar in gezien, tegemoet te komen aan den in den kring van het onderwijs voor schipperskinderen levenden wensch, dat de gemeente de bevoegdheid zal verkrijgen, aan het geven van onderwijs gedurende een derden schooltijd van die scholen een belooning te verbinden. Wordt die bevoegdheid gegeven, dan kan plaatselijk beoordeeld worden of daarvan gebruik gemaakt zal worden.

Naar aanleiding van de in de tweede plaats gemaakte opmerking moge de ondergeteekende verwijzen naar artikel 11 van Bijlage C, Hoofdstuk V van het Bezoldigingsbesluit. Hij, die aan een lagere school als vast onderwijzer verbonden is, blijft in het genot van de voor hem geldende wedde, als hij belast wordt met de tijdelijke waarneming van hoofd eener school. Het maakt daarbij geen verschil of hij de hoofdakke bezit of niet. Is degene, die met bedoelde waarneming wordt belast, niet als vast onderwijzer aan een school verbonden, dan geniet hij een wedde, gelijk aan die van een vast aangesteld hoofd, zonder de periodieke verhoogingen. Heeft deze waarnemer niet de hoofdakke, dan geniet hij dus toch de zgn. hoofdenmarge.

Artikel XIII (oud XII).

Met het nieuwe lid 7bis van art. 36 der wet is slechts bedoeld het bestaande tweede lid van art. 41, beter geformuleerd over te brengen naar de plaats, waar het behoort. De bemoeienis van Gedeputeerde Staten ook nog uit te breiden met de benoeming van onderwijzers zou de ondergeteekende verkeerd achten.

De woorden „geschiedt deze door hen” zijn thans vervangen door: „doen zij deze”. Voor de invoeging van het woord „doen” bestaat naar de meening van den ondergeteekende geen reden.

Hij betwijfelt of een voorschrift, dat de overplaatsing van een onderwijzer slechts kan geschieden na overleg met den belanghebbende, veel nuttig effect zal hebben.

De leden, die niet konden inzien, waarom de bestaande bepalingen niet een voldoende waarborg zijn tegen irreëele overplaatsingen moge de ondergeteekende verwijzen naar hetgeen hij dienaangaande in de Memorie van Toelichting heeft opgemerkt.

Reeds het feit, dat het door sommige leden bepleite denkbeeld om benoeming enz. van onderwijzers aan burgemeester en wethouders op te dragen van de zijde van vele andere leden tegenkating ontmoette, is een aanwijzing, dat een voorstel in dien zin terecht buiten dit wetsontwerp is gelaten.

Dat het bericht van het hoofd der school, bedoeld in het achtste lid, met redenen zal zijn omkleed, is iets, waarvoor het hoofd zelf kan zorgen. Ook van de gevraagde aanvulling van het negende lid ziet de ondergeteekende de noodzakelijkheid niet in.

Artikel XV (oud XIV).

De ondergeteekende heeft er geen bezwaar tegen, dat aan burgemeester en wethouders de bevoegdheid wordt gegeven, den aanvankelijk vastgestelden termijn, gedurende welken den onderwijzer de toegang tot de school is ontzegd, te verlengen, mits dit dan geschiedt in overeenstemming met den inspecteur. De voorgestelde wijziging is aldus thans nog aangevuld.

Artikel XVIII (oud XVII).

De ondergeteekende kan zich vereenigen met de in het Voorloopig Verslag aanbevolen regeling, dat de wachtgelder zonder verlof van den Minister niet langer dan *twee maanden in een kalenderjaar* buiten het Rijk in Europa mag verblijven. Het voorgestelde is in dien zin gewijzigd.

Artikel XX (oud XIX).

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat het voorstel tot invoeging van de artikelen *55bis* en *55ter* en tot wijziging van artikel 101 door vele leden als een zeer gewenschte verbetering werd beschouwd.

Den twijfel van verscheidene andere leden, of de voorgedragen regeling inderdaad het groote bezwaar zal wegnemen, dat de schoolbesturen te laat weten, op welke bedragen zij kunnen rekenen, acht hij niet voldoende gegrond. Het voornaamste is, dat de besturen uiterlijk 1 Maart van elk jaar het bedrag zullen kennen, dat per leerling voor de openbare school beschikbaar is gesteld. Dat de werkelijke uitgaven voor de openbare school daar beneden kunnen blijven spreekt vanzelf, maar de regeling in de artikelen 101 en 103 maakt het daaraan voor de bijzondere school verbonden risico weinig bezwaarlijk. Wordt tegen de besluiten, waarbij de regeling dit mogelijk maakt, beroep ingesteld, dan wordt wel de eindbeslissing verschoven, doch dit zullen uitzonderingsgevallen zijn waarmede het overgrote deel der scholen niet te maken heeft.

Voor een stelsel, waarbij de schoolbesturen zouden kunnen beschikken over het bedrag per leerling, dat de gemeente *twee jaren te voren* besteedde voor het openbaar onderwijs, kan de ondergeteekende al zeer weinig gevoelen, omdat de financiële gelijkheid dan wel heel lang achter de feiten aan zou komen. Hij meent, dat er alles voor te zeggen valt, thans over te gaan naar de regeling, die door de Staatscommissie-RUTGERS is aanbevolen en ook reeds in het wetsontwerp van Minister TERPSTRA is voorgesteld.

Het denkbeeld om slechts dan de gelegenheid voor Gedeputeerde Staten te openen, het begroote leerlingbedrag te verhoo- gen, wanneer dit bedrag gedurende een aantal jaren abnormaal laag is, acht hij niet voor verwezenlijking vatbaar. Het komt hem ook niet noodig voor, omdat Gedeputeerde Staten bij hun beslis-

sing in beroep met alle omstandigheden rekening zullen houden, zooals zij dit ook bij hun goedkeuring van de gemeentebegroting hebben te doen.

Ook de ondergeteekende meent, dat er geen reden is voor de scholen, bedoeld in artikel 28, lid *4bis*, een afzonderlijke regeling te treffen, zooals voor de u.l.o.-scholen.

Evenmin om aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid toe te kennen, bij ingesteld beroep het geraamde leerlingbedrag te verlagen. Dat dit bedrag niet te hoog zal loopen, kan overgelaten worden aan hun zorg bij de beoordeeling van de gemeentebegroting.

Openbaarmaking van het besluit, bedoeld in het eerste lid van artikel *55bis*, heeft weinig praktische beteekenis. Zij is ook overbodig, omdat het aan alle schoolbesturen en aan de leden van het schooltoezicht in afschrift wordt toegezonden.

Voor de bepaling, dat de geschatte waarde van schoolboeken, enz. die reeds eigendom der gemeente zijn, in het leerlingbedrag zal worden verwerkt, ziet de ondergeteekende geen voldoende reden, omdat zij z.i. van onbeteekenenden invloed zou zijn.

In het eerste lid wordt niet de term „leer- en hulpmiddelen” gebruikt, maar is terecht een omschrijving gegeven, die geheel strookt met artikel 55 onder *f*.

Het zou geen aanbeveling verdienen, in dat lid de woorden „tegelijk met” te veranderen in: „voor of tegelijk met”. In verband met het tweede lid bestaat daarvoor ook geen reden.

Evenmin als elders in de wet behoeft te worden gezegd, dat met hoofdinspecteur en inspecteur bedoeld worden de functionarissen, tot wier ressort de gemeente behoort.

Het is niet noodig in het derde lid van art. *55ter* te bepalen, dat de daar bedoelde definitieve vaststelling steeds moet plaats vinden. Het geval staat immers zóó, dat, als Gedeputeerde Staten de voorloopige vaststelling wijzigen, er een raadsbesluit volgt, waarvan het schoolbestuur ingevolge het vierde lid een afschrift ontvangt. Ondergaat de voorloopige vaststelling geen wijziging, dan blijft het raadsbesluit gelden, waarvan het bestuur ingevolge art. *55bis*, tweede lid, een afschrift ontvangen heeft.

Artikel XXI.

De aanvankelijk in artikel X voorgestelde wijziging van het vierde lid van artikel 57 is overeenkomstig den in het Voorloopig Verslag uitgedrukten wensch thans naar een afzonderlijk artikel overgegracht.

Artikel XXIII (oud XXI).

Het is niet mogelijk om voor de medewerking van het schooltoezicht bij verbouw van scholen en bij het aanschaffen van schoolmeubelen, een onderscheid te maken tusschen het meer en het minder eenvoudige of omvangrijke. Maar ook al ware het mogelijk, dan zou het om onderwijskundige en financiële redenen niet wenschelijk zijn, omdat ook bij het minder belangrijke een verkeerde keuze kan worden gedaan, en omdat steeds de mogelijkheid bestaat, dat het mindere het betere zal tegenhouden.

Daarom is het wel degelijk de bedoeling, dat niet alleen — gelijk tot dusver — de bestekken voor allen bouw en verbouw van scholen, maar ook die voor alle aanschaffing of verandering van schoolmeubelen aan de goedkeuring van den inspecteur onderworpen zullen zijn.

Het spreekt van zelf, dat voor eenvoudige zaken ook het bestek eenvoudig is, zoodat het opmaken daarvan weinig moeite kost. Zoo kan het bestek voor schoolmeubelen bestaan uit een simpele verwijzing naar een catalogus.

(Oud artikel XXII.)

Nu de wijziging van het tweede lid van artikel 73 is opgenomen in het bij Koninklijke boodschap van 24 Februari 1937 ingediende ontwerp van wet tot wijziging van de Lager-onderwijswet 1920, wordt zij teruggenomen uit het thans aan de orde zijnde ontwerp.

Artikel XXIV (oud XXIII).

Kosten, welke met de stichting of verbouwing van een bijzondere school in verband zijn te brengen, zijn nog niet identiek met kosten van stichting of verbouwing zelf. Dat de voorgestelde toevoeging te ver gaat, acht de ondergeteekende dan ook niet aangetoond met het gegeven voorbeeld van de kosten van het sluiten van een leening voor het verkrijgen van de waarborgsom, welke z. i. geheel buiten de kosten van stichting (verbouwing) staan en dus niet onder de nieuwe rubriek *d* kunnen vallen.

Voor de afrekening van de kosten in het in de Memorie van Toelichting genoemde geval, dat zich overigens vrij zelden zal voordoen, ontbreekt een speciale regeling. De ondergeteekende vreest geen moeilijkheden, wanneer dit aan de praktijk wordt overgelaten.

Artikel XXVI.

Opgenomen is thans nog in het wetsontwerp een aanvulling van art. 80, op blz. 4 van het Voorloopig Verslag bepleit, volgens welke de door de gemeente verschuldigde gelden in termijnen zullen worden uitgekeerd, indien ook het schoolbestuur zijn betalingen in termijnen heeft te doen.

Artikel XXVII.

Het wetsontwerp is aangevuld met de wijziging van artikel 81, tweede lid, welke op blz. 4 van het Voorloopig Verslag in overweging gegeven is.

Artikel XXVIII (oud XXV).

Het overleg met de gemeente, bedoeld in het eerste lid van artikel 77 en de toepassing van het tweede lid van dit artikel, kunnen, naar het den ondergeteekende voorkomt, ook bij aanvragen betreffende aanschaffing van schoolmeubelen, niet worden gemist, omdat het z. i. niet valt in te zien, waarom het de gemeente onmogelijk moet zijn om bruikbaar meubilair, waarover zij de beschikking heeft, aan het schoolbestuur aan te bieden en bedoeld overleg de gelegenheid biedt om zich hierover met het schoolbestuur te verstaan. Dit overleg is van zeer eenvoudigen aard, zoodat hiervan niet noodwendig een vertraging in de afdoening het gevolg behoeft te zijn. Tegen misbruiken bij de toepassing van het tweede lid van artikel 77 waakt de in deze bepaling opgenomen procedure van beroep.

De toepasselijkverklaring van de artikelen 77 tot en met 81 gaat overigens niet verder dan tot die bepalingen, welke krachtens haar aard ook bij aanvragen om aanschaffing van schoolmeubelen, enz. kunnen gelden. Aangezien de jurisprudentie de overlegging van een verklaring inzake storting van een waarborgsom in dergelijke gevallen wettelijk niet verplicht acht, blijven dus vanzelf de artikelen 79 en 80, eerste lid, in dit verband buiten aanmerking.

Artikel XXIX.

Ter voldoening aan den op blz. 2 van het Voorloopig Verslag uitgeoefenden aandrang is in het wetsontwerp nog opgenomen een aanvulling van art. 83, regelende den overgang van een bijzondere school aan een andere rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging of instelling.

In verband daarmee zijn ook de voorstellen met betrekking tot art. 205 aangevuld.

Artikel XXX.

Opgenomen is alsnog een wijziging van artikel 84, tweede lid, als waarop is aangedrongen op blz. 4 van het Voorloopig Verslag.

Artikel XXXI (oud XXVI).

De in het wetsontwerp van Minister TERPSTRA opgenomen regeling van het recht van verhaal op de z.g. buitengemeenten,

waarbij van een geheel nieuw systeem is uitgegaan, past naar de meening van den ondergeteekende niet in het kader van dit ontwerp. Zoo noodig leent zich overigens ook het bestaande systeem van artikel 86 voor een uitbreiding tot een of meer van de gevallen, in het Verslag bedoeld. Om redenen van administratieve aard verdient dit z. i. echter geen aanbeveling.

De regeling in het vierde lid gaat, gelijk tot dusver, uit van de gedachte, dat de gemeente van het wettelijk domicilie van het kind voor de uitkeering aansprakelijk is. De voorgestelde wijziging van den eersten volzin, om dat domicilie aan te wijzen door de inschrijving in het bevolkingsregister, is ontleend aan het wetsontwerp-TERPSTRA. Behouden daarbij is de geldende bepaling der wet, dat voor een kind in een voogdigesticht de aansprakelijkheid rust op de gemeente, die aansprakelijk was vóór het kind onder voogdij kwam.

De ondergeteekende acht het niet wenschelijk, hierin verandering aan te brengen.

Reeds bij het tot stand komen van de bepaling in 1923 heeft de Regeering zich verzet tegen het denkbeeld, om het Rijk voor de kosten der voogdijkinderen aansprakelijk te stellen. Ook de ondergeteekende is van meening, dat er geen reden is dezen last, waarvan de omvang niet is te overzien, op 's lands kas te laden, en dat het beter is, gelijk tot nu toe, hem over verschillende gemeenten te verdeelen. Daarbij rekening te houden met verhuizing van den vader of de moeder van het kind, komt hem evenmin aanbevelenswaardig voor, omdat, indien een kind eenmaal onder voogdij is gesteld, de vraag waar de ouders wonen rechtens niet van betekenis kan zijn, en bovendien de beoogde bepaling zou kunnen uitlokken overschrijving van den vader of de moeder in een ander bevolkingsregister op onzuivere motieven.

Artikel XXXII.

Naar aanleiding van de op blz. 5 van het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking is alsnog een redactieverbetering van artikel 90 in het wetsontwerp opgenomen.

Artikel XXXIII (oud XXVII).

Het is inderdaad niet de bedoeling geweest rechters en hoogleraren van het lidmaatschap der commissies van beroep uit te sluiten, doch alleen Rijksambtenaren, die krachtens hun ambt toezicht of contrôle over scholen uitoefenen. De bepaling is alsnog gewijzigd.

Ook is opgenomen een wijziging van het eerste lid van artikel 92, in overeenstemming met den op blz. 5 van het Voorloopig Verslag uitgedrukten wensch.

Artikel XXXVI (oud XXX).

De ondergeteekende is van meening, dat er geen reden bestaat de scholen voor gewoon l.o., bedoeld in lid *4bis* van art. 28, voor de toepassing van de artikelen 101 en *101bis* als een afzonderlijke soort te behandelen, zooals de scholen voor uitgebreid lager onderwijs.

Artikel 101.

Terwijl verscheidene leden in overweging gaven een bepaling in de wet op te nemen, dat tot de in het eerste lid bedoelde kosten niet gerekend kunnen worden die, welke rente van opgenomen gelden betreffen, kwamen vele andere leden daartegen op. Met dezen is de ondergeteekende van meening, dat dit hoogst onredelijk zou zijn, omdat het ondanks de voorschotten uit de openbare kassen onvermijdelijk kan zijn, geld op te nemen voor de verplichte uitgaven. Dat de contrôle op de omtrent de rentebetaling over te leggen bewijsstukken voor de gemeentebesturen moeilijkheid oplevert mag geen reden zijn den schoolbesturen te onthouden wat hun toekomt.

De redelijkheid erkennende van den wensch om aan het slot van het tweede lid naast de straatbelasting ook de rioolbelasting en de belasting op de verzekering tegen brandschade te vermelden, heeft de ondergeteekende er echter de voorkeur aan gegeven, aldaar dan in het algemeen te spreken van: een of meer belastingen, als bedoeld in art. 277 onder *b* en *l*, der gemeentewet. In dat lid heeft hij bovendien nog een verbetering aangebracht door in den eersten volzin ook het vijfde lid te vermelden.

In het voorgestelde vijfde lid is niet de redactie van het vijfde lid van artikel 109 van het ontwerp-TERPSTRA gevolgd, omdat het wenschelijk is geacht, de niet geheel juiste term „kosten van instandhouding”, te vervangen door: de kosten, bedoeld in artikel 55*bis*, eerste lid. De verdere formulering sluit daarbij aan.

Het komt den ondergeteekende alleszins rationeel voor, bij de telling der leerlingen de scholen voor gewoon en die voor uitgebreid l.o. uiteen te houden. De bepaling is bedoeld als een tegemoetkoming aan de vereenigingen, die meer dan één school in stand houden. Het doel zou echter worden voorbij gestreefd, indien de twee soorten van scholen dooreengemengd werden. In het geval, dat beide schooltypen onder één hoofd in hetzelfde gebouw gevestigd zijn, levert het splitsen van uitgaven en vergoedingen geen bezwaar van beteekenis op.

Het is den ondergeteekende niet duidelijk, op welken grond de bepaling van het zesde lid zou moeten worden uitgebreid, zoodat de daar bedoelde berekening zich zou uitstrekken over scholen van meer dan één vereeniging.

Het zal wel hoogst zelden voorkomen, dat een beslissing omtrent het niet verschuldigd zijn van schoolgeld of de verklaring, dat schoolgeld niet invorderbaar is, zóó laat valt, dat de gemeentelijke vergoeding voor de school reeds is vastgesteld. Het komt den ondergeteekende overdreven voor, voor een dergelijk uitzonderingsgeval een regeling in de wet op te nemen. Men mag voor zeker aannemen, dat in een dergelijk geval toch wel restitutie zal geschieden.

Artikel 101*bis*.

De ondergeteekende kan zich niet bereid verklaren voor de regeling betreffende de vergoeding voor de vakonderwijzers der bijzondere scholen, welke hij uit art. 108 van het ontwerp-TERPSTRA heeft overgenomen, een andere in de plaats te stellen.

Aan het verlangen, dat in elk geval buiten twijfel zal worden gesteld, dat het salarisspeil van de vakonderwijzers aan bijzondere en openbare scholen gelijk zal zijn, kan hij dus evenmin voldoen. Hiervan gaat trouwens ook het negende lid van het thans geldende artikel 101 niet uit.

Hij sluit zich aan bij de opvatting der leden, die er zich niet mede zouden kunnen vereenigen, wanneer men de thans bestaande vrijheid der schoolbesturen zou gaan aantasten om binnen het maximaal bedrag der gemeentelijke vergoeding het vakonderwijs naar eigen inzicht te regelen.

Naar zijn meening kan een gedachtenwisseling over artikel 100 der wet thans achterwege blijven.

In het voorgedragen stelsel wordt terecht gesproken van „belooning” van vakonderwijzers en niet van een „bedrag per lesuur”.

De ondergeteekende erkent de juistheid van de in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking, dat de belooning behoort berekend te worden met inbegrip van de niet op de vakonderwijzers verhaalbare pensioensbijdragen. Het artikel is in dien zin aangevuld. Er is geen enkele reden om de gemeenten te verplichten aan de schoolbesturen uit te betalen, wat deze op de onderwijzers kunnen verhalen.

Het is niet duidelijk, waarom het juister zou zijn, in het tweede lid te verwijzen naar artikel 101, eerste lid, in plaats van naar artikel 97, eerste lid.

De bedoeling heeft voorgezeten, dat voor de berekening van het gemiddeld aantal leerlingen de teldata genomen zullen worden, genoemd, in artikel 28, zesde en zevende lid. De bepaling is thans verduidelijkt en tevens in overeenstemming gebracht met

de voorgestelde wijziging van artikel 28. In het derde lid is het woord „gemiddeld” nog ingevoegd. Aldus zullen voor de vergoeding aan de bijzondere school over 1938 als factoren gelden: het gemiddeld aantal leerlingen dier school in 1938 en het bedrag, dat voor de openbare school is berekend volgens de totale kosten in 1937 en het gemiddeld aantal leerlingen in 1937.

Een bepaling als die van art. 101, zesde lid, is thans ook in art. 101*bis* opgenomen.

Uitbreiding van de in de leden 7 en 8 voorgestelde regeling tot de tweemansscholen gaat naar de meening van den ondergeteekende te ver. Voor de eenmansschool mag de uitzonderingsbepaling onvermijdelijk genoemd worden; voor de tweemansschool niet.

Het zevende en het achtste lid zijn in overeenstemming met de gemaakte opmerking aangevuld.

In zoover de regeling in het achtste lid verschilt met die in art. 108, achtste lid, van het ontwerp-TERPSTRA, is dit toe te schrijven aan den wensch om de behandeling van deze zaak zoo eenvoudig mogelijk te houden.

Artikel XXXVIII (oud XXXII).

Tegen wijziging van de in het eerste en tweede lid genoemde data heeft de ondergeteekende bezwaar. Zij zijn gekozen na ampel overleg met de Commissie voor de vereenvoudiging van de gemeente-administratie.

Het komt den ondergeteekende overbodig voor, ook in artikel 103 melding te maken van hetgeen in artikel 101, zesde lid, is bepaald.

Onder „vergoeding” in het tweede lid van artikel 103 is te verstaan het bedrag per leerling, dat werkelijk is uitgegeven, en waarvan sprake is in artikel 55*ter*, eerste lid, onder *a*.

In artikel 103 zijn nog twee verbeteringen aangebracht. De tweede volzin van het tweede lid is gewijzigd, en in het zesde lid is alsnog het vijfde lid van artikel 101 vermeld.

Van artikel 103*bis* is het tweede lid geschrapt, omdat de eisch, die daarin was gesteld, overbodigen last zou veroorzaken.

Artikel XL (oud XXXIV).

Een wettelijke regeling van de voorwaarden voor de financiële verzorging van het bijzonder buitengewoon lager onderwijs past niet in het kader van dit wetsontwerp.

In de voorgestelde gewijzigde artikelen 127 en 128 heeft de ondergeteekende nog een redactieverbetering aangebracht, door de woorden „buitengewone bijzondere school (scholen)” te vervangen door: „bijzondere school (scholen) voor buitengewoon lager onderwijs”.

Artikel XLI (oud XXXV).

Wat beoogd wordt is niet een uitbreiding, maar een splitsing van het vak handenarbeid. Leidt die splitsing er toe, dat op meer scholen onderwijs in papier- en kleiarbeid wordt gegeven, dan zou het wel volkomen onjuist zijn, in dat verband te spreken van overtreding van het program. Ook de daaraan verbonden kosten behoeven geen zorg te baren.

Artikel XLIII (oud XXXVII).

Onder regelen voor het toelaten van kweekelingen zijn natuurlijk niet te verstaan regelen omtrent het bezoldigen van kweekelingen. De bevoegdheid om kweekelingen te bezoldigen behoeft aan den gemeenteraad niet meer te worden gegeven. Uitgaven voor kweekelingen aan openbare scholen komen aan het bijzonder onderwijs ten goede langs den weg van art. 101 en art. 55 onder *o* der wet.

Het is overbodig in de wet te bepalen, dat burgemeester en wethouders van de regelen betreffende het toelaten van kweekelingen aan de daarbij betrokken hoofden van scholen mededeeling doen, omdat dit iets is, dat van zelf spreekt.

Artikel 191 der wet verbiedt het toelaten in de school van kweekelingen zonder onderwijzersakte, die hun 19de jaar hebben volbracht. Terecht is er in het Voorloopig Verslag (bij art. XLII) op gewezen, dat daardoor degenen, die reeds 19 jaar zijn en zich voor het staatsexamen voor de onderwijzersakte voorbereiden, belet worden in de mogelijkheid om zich in de praktijk van onderwijs geven te oefenen. Maar zelfs de 19-jarige leerling eener kweekschool mag volgens de letter der wet aan de oefening in de praktijk van het lesgeven niet deelnemen. Daar het noodig is hierin te voorzien, wordt thans nog een aanvulling van het tweede lid van art. 191 voorgesteld. In het reeds voorgestelde derde lid is nog een redactieverbetering aangebracht.

Artikel XLIV (oud XXXVIII).

Daar de schrapping van het tweede lid van artikel 192 is voorgesteld, omdat zich meermaals de moeilijkheid voordoet, dat niet een voldoende aantal onderwijzers, in het bezit van de hoofdakte zich beschikbaar stelt voor benoeming, is er geen reden voor de vrees, dat rechtmatige belangen van hoofdaktebezitters door het vervallen van de bepaling zullen worden geschaad.

Artikel XLVI (oud XL).

Hier is thans nog de bepaling opgenomen, dat voor de in artikel 205 bedoelde scholen bij eigendomsoverdracht van gebouwen en terreinen het nieuw voorgestelde zevende lid van artikel 83 overeenkomstige toepassing vindt.

De geschillen, voortvloeiende uit de toepassing van artikel 205, tiende lid, der wet, terzake waarvan de mogelijkheid van beroep op Gedeputeerde Staten wordt opengesteld, kunnen o. m. verband houden met de vraag, of in een bepaald geval kan worden gezegd, dat voor aanbouw van nieuwe lokalen gebruik wordt gemaakt van een gedeelte van een gebouw en terrein, als in het eerste en in het vijfde lid van artikel 205 is bedoeld.

Ten aanzien van de beslissing van de commissie van schatters, bedoeld in het toepasselijk verklaarde artikel 85, geeft dit artikel zelf reeds een regeling van de procedure van beroep.

De formulering van de redactie is overigens analoog aan die van artikel 84, vierde lid, der wet, waarin evenmin is aangegeven, wie de beslissing van Gedeputeerde Staten kunnen inroepen, en binnen welken termijn dit moet geschieden. Bezwaren levert dit in de praktijk niet op. Wat de thans aanhangige geschillen betreft over verbouwingen, die vroeger hebben plaats gehad, lijkt het den ondergeteekende redelijk, dat de gelegenheid ontstaat, dat ook deze alsnog langs administratiefrechtelijken weg kunnen worden beslist, omdat anders alleen de procedure voor den burgerlijken rechter overblijft.

Artikel XLVIII (oud XLII).

Het is een misvatting, dat in de aanwijzing door den inspecteur van scholen, waar aspirant-onderwijzers zich met uitzicht op het voor het examen vereischte bewijs in de praktijk van het lesgeven zullen kunnen oefenen, eenige dwang voor die scholen zou liggen. De scholen behouden haar volledige vrijheid om kweekelingen toe te laten. De aspiranten zullen de school moeten zoeken, die hen wil toelaten. De aanwijzing heeft slechts ten doel om te voorkomen, dat een school zal worden gekozen, waar de oefening vermoedelijk geen beteekenis zal hebben.

Naar aanleiding van de in het Voorloopig Verslag uitgesproken vrees, dat de werkzaamheid in de praktijk geheel onvoldoende zal zijn, is de ontworpen bepaling nog aangevuld, zoodat die werkzaamheid minimaal is gesteld op vier uren per week gedurende het aan het examen voorafgaande halfjaar. Hiermede kan worden volstaan, gelet ook op hetgeen in dit opzicht bij de kweekschoolopleiding mogelijk is gebleken. Werd een jaar practijdtijd geëischt, dan zou dat beteekenen, dat geen enkel abiturient van hogere burgerschool of gymnasium na een jaar het onder-

wijzersexamen zou kunnen afleggen. Daartoe meent de ondergeteekende niet te mogen medewerken.

Dat de eisch, dat de werkzaamheid *onmiddellijk* aan het examen zal moeten zijn voorafgegaan, te bezwarend zou zijn, kan de ondergeteekende niet toegeven.

De gewone inspecteur is de inspecteur, die de scholen aanwijst, omdat hij de scholen in zijn inspectie kent.

Artikel XLIX (oud XLIII).

Er is geen enkele reden om de overlegging van het bewijs van werkzaamheid op een school niet reeds bij het in 1938 af te leggen examen te vergen. Bij totstandkoming van de wijzigingswet in dit voorjaar hebben ook zij, die met de onderwijzersstudie reeds begonnen zijn, nog ruimschoots gelegenheid, aan den nieuwen eisch te voldoen.

Om te voorkomen, dat uit de wijziging van artikel 16 tal van herberekeningen van in het verleden vastgestelden diensttijd zouden voortvloeien, is een overgangsbepaling noodig, welke alsnog is opgenomen.

De overgangsbepaling naar aanleiding van de wijziging van het zesde en zevende lid van artikel 28 is verbeterd en vereenvoudigd.

Artikel L (oud XLIV).

De ondergeteekende betwijfelt, of doorlopende nummering van de alinea's de voorkeur verdient. Zij zijn juist groepswijze tot leden vereenigd om de ingewikkelde materie eenigszins duidelijker voor te stellen.

In het in de tweede plaats opgemerkte is voorzien door de derde alinea van lid 4. Volgens die bepaling vindt de laatste oude (driejaarlijksche) afrekening plaats op de vergoeding voor 1937, *onverschillig wanneer zij laatstelijk heeft plaats gevonden*.

Zou de driejarige periode zich hebben uitgestrekt over de jaren 1934, 1935 en 1936, dan zal dat dus een vierjarige periode worden, loopende over de jaren 1934 tot en met 1937. Derhalve juist, wat in het Voorloopig Verslag wordt aanbevolen. Zou 1936 het eerste jaar eener driejarige periode zijn geweest, dan wordt deze teruggebracht tot een tweejarige, n.l. de jaren 1936 en 1937.

De opmerking omtrent de tweede alinea van het derde lid acht de ondergeteekende juist. Reeds in 1938 zal de voorschotverleening kunnen werken. Deze alinea is dienovereenkomstig gewijzigd.

Ook de vraag betreffende de tweede alinea van het vierde lid moet z.i. bevestigend worden beantwoord. Het jaartal 1944 is daar veranderd in 1943.

Artikel LI (oud XLV).

De ondergeteekende erkent, dat hernummering van de artikelen eener wet aanvankelijk voor de praktijk niet aangenaam is. Daartegenover staat, dat de behoefte aan een bijgewerkten tekst van de Lager-onderwijswet, waarin zoowel de artikelen als de leden van elk artikel doorlopend zijn genummerd toch wel heel sterk wordt gevoeld. Uitstel tot een volgende gelegenheid komt hem dus niet raadzaam voor.

Bij deze Memorie behooren een Nota van wijzigingen, een Gewijzigd ontwerp van wet en een Vergelijking tusschen de thans geldende bepalingen der Lager-onderwijswet 1920 met de voorstellen volgens de bij Koninklijke boodschappen van 6 November 1936 en 24 Februari 1937 ingediende wetsontwerpen en met vroegere voorstellen en eenige artikelen der wet van 4 Augustus 1933 (*Staatsblad* n°. 414).

De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,

J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE.